

Asia: VN/35022/2022

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle takautuvasti maksettavaa sähköhyvitystä sekä sähkölaskujen maksuaikojen pidennystä koskevaksi lainsäädännöksi

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Kuluttajaliitto ry kiittää mahdollisuudesta lausua ja kirjallisena lausuntonaan liitto toteaa seuraavaa:

Pidämme lakiesityksien tarkoitusta eli tukea kuluttajia poikkeuksellisen korkeiden sähkön hintojen aiheuttamassa haastavassa taloudellisessa tilanteessa tarpeellisenä ja välttämättömänä.

Tästä esitetystä tukikokonaisuudesta puuttuu kuitenkin erillinen tukimalli niille asunto-osakeyhtiöille, joiden lämmitys perustuu sähköön ja joiden lämmitykseen käytettävän sähkön kustannuksista vastaa asunto-osakeyhtiö. Näille asunto-osakeyhtiöille on kuitenkin valmisteilla oma erillinen tukimalli ja katsomme, että tällä voitaneen jossain määrin vähentää sähköhyvityksen ns. väliinputoajien määrää. Esitämme, että asunto-osakeyhtiöiden tukimallia koskevaa lakiesitystä tulee valmistella pikaisella aikataululla.

Seuraavassa esitämme huomiomme hallituksen esityksen sisältämiin lakiesityksiin.

LAKI TAKAUTUVASTI MAKSETTAVASTA SÄHKÖHYVITYKSESTÄ

Hyvityksen määrästä

Esityksessä todetaan, että ehdotetun tuen kohdennusta pyritään parantamaan rajaamalla alle 10 snt/kWh sähköenergian myyntisopimukset tuen maksamisen ulkopuolelle, sekä 90 euron kuukausittaisella omavastuuosuudella ja 700 euron laskennallisella kuukausittaisella tukikatolla. Tällöin aivan pienimmät laskut eivät tulisi tuen piiriin ja toisaalta katon avulla rajattaisiin pois suuret hyvitykset. Tukiosuuden valinnalla voidaan säätää tuen kokonaismäärä halutuksi. Tukiosuudeksi esitetään 50 prosenttia sähköenergiälaskusta.

Mielestämme hyvityksen kohdentaminen on sinänsä oikeutettua ja perusteltua. Valitut euromäärät ja raja-arvot ovat lähtökohtaisesti poliittisia päätöksiä ja valinnoilla vaikutetaan suuresti siihen, mitkä kotitaloudet voivat saada hyvitystä ja kuinka paljon. Norjassa alaraja on asetettu n. 6,8 snt/kWh eli jonkin verran alemmas kuin nyt lakiesityksessä esitetty 10 snt/kWh. Norjassa hyvitetään 90 % sähköenergiälaskusta, kun taas lakiehdotus lähtee 50 % hyvityksestä. Lisäksi lakiesityksessä on omavastuuosuudella ja hyvityksen maksimimäärällä rajoitettu hyvityksen suuruutta. Kuluttajaliitto pitää esitettyjä raja-arvoja aivan vähimmäistasona hyvityksen toteutukselle, jotta mahdollisimman moni tukea tarvitseva kotitalous voi saada hyvitystä. Jatkovalmistelussa voitaisiin vielä pohtia, ovatko nämä rajaukset kaikilta osin tarpeellisia vai voitaisiinko esimerkiksi hyvityksen prosenttimäärää nostaa lähemmäs Norjan mallia.

Joka tapauksessa, kun tarkoituksena on rajata tietynhintaiset myyntisopimukset tuen maksamisen ulkopuolelle, olisi mielestämme tärkeää täsmentää laissa, onko tämä myyntisopimushinta arvolisäverolla tai ilman. Mikäli arvolisäverollinen hinta ratkaisee, olisi tarpeen määritellä, onko se 24 % arvolisäverolla tai arvonlisäverolain väliaikaisesta muuttamisesta johtuva 10 %. Jollain saattaa olla arvolisäverollinen 24 % hinta 10,40 snt/kWh, mutta määräaikaisen arvolisäverolainmuutoksen takia, hinta jää alle 10 snt/kWh ajalla 1.12.2022-30.4.2023.

Lisäksi haluamme kiinnittää huomiota siihen, että riippumatta siitä mihin myyntisopimushintaan päätetään raja vetää, on tämä raja tietyllä tavalla keinotekoinen ja perustuu ainoastaan poliittiseen päätöksentekoon. Tällä poliittisella päätöksenteolla ja valinnalla vaikutetaan suuresti siihen, mitkä kotitaloudet voivat saada hyvitystä ja ratkaisu väistämättä asettaa kuluttajat eriarvoiseen asemaan sähkömyyntisopimuksen hinnasta johtuen. Sama koskee muitakin esitettyjä rajauksia: esimerkiksi mikäli kuluttajalla on tammi-helmikuun vaihteeseen asti edullinen sähkösopimus ja helmikuun alusta erittäin korkeahintainen sopimus, voi kuluttaja jäädä kertakorvauksen ulkopuolelle. Tämä voidaan kokea epäoikeudenmukaisena.

Pörssisähkösopimusten kuuluminen tuen piiriin on kirjattu hallituksen esityksen perusteluteksteihin, mutta nähdäksemme tämä ei käy ilmi pykälätekstistä, johon se olisi syytä saada myös näkyviin.

Hyvityksen maksaminen ja laskeminen

Katsomme että takautuvasti maksettavan hyvityksen tulee olla automaattinen eikä hyvitys saa edellyttää hakemusta. Näin myös esityksessä esitetään, että hyvitys päänsääntöisesti olisi. Kuluttajien näkökulmasta monista erilaisista tukielementeistä koostuva kokonaisuus on hankala hahmottaa ja vaarana on, että sellaiset tukielementit, jotka edellyttävät erillistä hakemista ja ovat vaikeaselkoisia jäävät käyttämättä, vaikka tarve ja peruste niiden saamiselle olisikin monilla olemassa.

Esityksen mukaan sähköhyvitys tulisi maksaa kuluttajille sähköyhtiöiden toimesta hyvityksinä sähkölaskulla. Asian käsittelyssä noudatetaan hallinnon yleislakeja ja hyvitystä käsittelevät toimivat virkavastuulla. Mikäli sähköyhtiö laiminlyö velvollisuutensa voi Energiavirasto sähkö- ja maakaasumarkkinoiden valvonnasta annetun lain (590/2013) nojalla velvoittaa yhtiön täyttämään kyseisen velvoitteen taikka määrätä seuraamusmaksun. Lakiesityksessä esitetään lisäksi, että oikaisua haetaan hallintolain mukaisella oikaisulla. Esitettyä ratkaisua voitaneen pitää poikkeuksellisenä ja jatkovalmistellussa on selvennettävä, miten hallintolainsäädäntö soveltuu yksityisen sähköyhtiön toimintaan. Olennaista kuluttajan näkökulmasta on, että kaikissa tapauksissa turvataan tehokkaan oikeussuojan toteutuminen niissä tilanteissa, joissa hyvitys on laskettu väärin tai sitä ei olla tehty laisinkaan, vaikka perusteet sen tekemiselle olisivat olemassa.

Koska hyvitys lasketaan sähköyhtiöiden toimesta, tulee varmistaa, että laki on sen verran täsmällinen ja selvä, ettei synny riskiä siitä, että sähköyhtiöt tulkitsevat hyvityksen määräytymisperusteet eri tavalla. Tässä kohtaa kiinnitimme huomiota siihen, että sähköenergialasku määritellään tarkasti esityksessä, mutta 4 § käytetään termejä kuin ”asiakaskohtainen sähköhinta”, ”tammikuun hinta” ja ”tammikuun sähköhinta”. Oletamme, että kaikilla näillä tarkoitetaan sähköenergialaskua, mutta se ei yksiselitteisesti ilmene esityksestä. Lakiin ei saa jäädä mitään sellaista eikä sellaisia sananmuotoja, jotka ovat omiaan aiheuttamaan sen, että eri sähköyhtiöiden välillä saattaa syntyä eri tulkintoja ja käytäntöjä siitä, miten hyvitys lasketaan koska tämä asettaisi eri sähköyhtiöiden asiakkaat eriarvoiseen asemaan.

Esityksessä on pyritty huomioimaan ne tilanteet, jossa sähkönmyyjä vaihtuu. Esityksessä on todettu, että tämä tuo haasteen ehdotetun hyvityksen maksamiseen asiakkaille, sillä tuen määräytymisajankohdan aikainen myyjä ei ole enää sopimussuhteessa asiakkaaseen eikä tukea voida huomioida tulevalla laskulla. Tästä johtuen esitetään, että kukin myyjä tekisi laskuhyvityksen tai palautuksen siltä osin, kun asiakkaalla on ollut voimassa sähkönsopimus hyvityksen määräytymisajankohdalla kyseisen yhtiön kanssa.

Mielestämme esityksestä kuitenkin puuttuu selvitys siitä, miten uusi sähköyhtiö laskee hyvityksen määrän. Mikäli sähköyhtiö on vaihtunut vuodenvaihteessa 2022-2023 on selvää, että vuoden 2022 sähköyhtiö siltä osin tekee palautuksen, mutta miten 2023 sähköyhtiö laskee hyvityksen kun toinen erä perustuisi marraskuun ja joulukuun asiakaskohtaiseen sähköenergian kulutusmääriin kerrottuna tammikuun aikaisella hinnalla. Näitä tietoja vuoden 2023 sähköyhtiöllä ei ole. Mistä ja miten vuoden 2023 sähköyhtiö saa tietoonsa marraskuun ja joulukuun asiakaskohtainensähköenergian kulutusmäärän pitäen mielessä, että kyseessä on asiakkaan henkilötieto, jää epäselväksi esityksessä ja tätä tulee jatkovalmistelussa selventää.

Lakiesityksessä esitetään, että hyvitykset tulisi huomioida maaliskuun laskutuksessa ja sitä seuraavassa laskutuksessa (eli kahdessa erässä). Lakiesityksessä esitetään, että hyvitykset tulisi huomioida maaliskuun laskutuksessa ja sitä seuraavassa laskutuksessa (eli kahdessa erässä). Olemme erittäin huolissamme siitä, saavatko sähköyhtiöt tehtyä tarvittavat toimet annetussa aikataulussa, koska hyvitysten laskeminen tulee vaatimaan sähköyhtiöiltä merkittäviä järjestelmäuudistuksia. Esityksessä on lähdetty siitä, että tuen toteutustapa on yksinkertainen, mutta mielestämme tämä oletus on ainakin osin virheellinen. Tämä tukien maksatukseen liittyvä viivästymisen mahdollisuus tulee huomioida laissa sähkölaskujen maksuajan pidentämisessä.

Koska sähköhyvityksen määrääminen ei mielestämme ole niin yksinkertainen, kuin on esitetty, katsomme, että kun hyvitys suoritetaan, tulee kuluttajalle esittää tarkka laskelma siitä, miten hyvitys on laskettu. Lakiesityksessä esitetään nyt ainoastaan, että hyvitys tulee olla nähtävillä laskun erittelyssä. Tätä tulisi täsmentää niin, että hyvitystä koskeva laskelma tulisi olla kuluttajan nähtävillä laskun erittelyssä. Laskelmasta kuluttaja voi tarkistaa pitääkö se paikkansa ja tarvittaessa hakea oikaisua hyvityksen määrään. Kuluttajalle pitää olla selvät ohjeet, miten voi vaatia oikaisua, mikäli laskelmassa on virhe.

Vaikkakin takautuvasti maksettava hyvitys pääsääntöisesti tulee olemaan automaattinen tuo sähköyhtiön vaihtotilanteet haastetta kuvioon. Mikäli asiakas vaihtaa sähköyhtiönsä hyvityksen määräytymiskausien aikana tai hyvityksen määräytymisen ja maksatuksen välisenä tulee lakiesityksen mukaan näissä tilanteissa vanha myyjä osaltaan tehdä palautus asiakkaan pyynnöstä asiakkaan ilmoittamalle tilinumerolle tai korjattava vastaavasti vielä avoinna olevaa laskua. Nähdäksemme näin ei pitäisi olla vaan hyvitys tulisi laskea automaattisesti ja yhtiön olla oma-aloitteisesti yhteydessä asiakkaaseen tarvittavien tilitietojen saamiseksi.

LAKI SÄHKÖLASKUJEN MAKSUAJAN PIDENTÄMISESTÄ JA SÄHKÖYHTIÖIDEN MAKSUVALMIUDEN TUKEMISESTA

Lakiesityksessä esitetään maksuaikoihin pidennystä asiakkaan pyynnöstä kuluttaja-asiakkaiden osalta enintään 120 päiväksi laskun alkuperäisestä eräpäivästä. Maksuaikapidennys on esityksessä rajattu kuitenkin vain 50 %:iin sähköenergiälaskusta. Huomioiden etenkin edellä toteutuksen aikataulusta sanottu huoli, tulisi maksuaikapidennyksen nähdäksemme koskea koko sähkölaskua asiakkaan näin pyytäessä.

Kuluttajaliitto ry

Kristel Pynnönen Andersson

lakimies

Pynnönen Kristel
Kuluttajaliitto ry, Konsumentförbundet rf